

(pidhotovleno Heneralnym shtabom Zbroinykh syl Ukrainy spilno z Tsentralnym naukovu-doslidnym instytutom Zbroinykh syl Ukrainy). – K., 2015.

2. Analiticheskaja zapiska (Plan vmeshatel'stva Rossii vo vnutrennie dela Ukrainy, raschleneniya ejo territorii i prisoedinenija jugo-vostochnykh oblastej Ukrainy k Rossijskoj Federacii). Administracija Prezidenta RF, [4–12] fevralja 2014 g. // Pavlo Hai-Nyzhnyk – doktor istorychnykh nauk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2014\(02\)4-12.rus-ukr.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2014(02)4-12.rus-ukr.php).

3. Voloshina L. Fakty, kotorye pozvoljajut delat' vyvod o tom, kto sdal Krym, a glavnoe – kogda / Larisa Voloshina // Ukrainski realii. Informatsiine ahenstvo. – 2015. – 7 hrudnia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ukreal.info/ua/Like/73695-fakty-kotorye-pozvoljajut-delat-vyvod-o-tom-kto-sdal-krym-a-glavnoe-kogda-voloshina>.

4. Hai-Nyzhnyk P. Viina na skhodi Ukrainy: pochatok (Chy vidbulosia vtorhnennia rosijskykh Zbroinykh syl i viisk spetsialnogo pryznachennia u Donbasi?) // Viina na Donbasi. 2014–2016 rr.: zb. nauk. prats za materialamy II Vseukr. nauk. viisk.-istor. konf., 20 kvitnia 2017 r. / Nats. viiskovo-istorychny muz. Ukrainy. – K., 2017. – S.73–78.

5. Hai-Nyzhnyk P. Novi vyklyky: sylu rezhymu vzjali pauzu dlia pereformatuvannia y, bezumovno, podalshoho revanshu; vlada namireno vprovadzhuie stsenarii kerovanoho khaosu; Rosiia pochala tsilespryamovano y enerhiino vtliuvaty stsenarii rozkołu Ukrainy // Our life–Nasha zhyzn. – 2013. – 15 hrudnia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://sveola.blogspot.com/2013/12/blog-post_7062.html.

6. Hai-Nyzhnyk P. P. Okupatsiia ta aneksiia Krymu Rosiiskoiu Federatsiieu u 2014 r. yak akt ahresii proty Ukrainy: perebih vtorhnennia i svidchennia mizhnarodnogo zlochynu // Hileia. – 2017. – Vyp.118 (№3). – S.110–125.

7. Hai-Nyzhnyk P. P. Rosiia proty Ukrainy (1990–2016 rr.): vid polityky shantazhu i prymusu do viiny na pohlynnannia ta spruby znyshchennia. – K.: «MP Lesia», 2017. – 332 s.

8. Hai-Nyzhnyk P. Putinska Rosiia, bez oholoshennia viiny, podobno do hitlerivskoi Nimechchyny, porushuiechy mizhnarodni ta vlasni zoboviazannia, vderlasia na terytorii nezaleznoi derzhavy Ukraina // Pavlo Hai-Nyzhnyk. Osobystyi sait. – 2014. – 28 liutoho [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2014\(02\)28dopysy.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2014(02)28dopysy.php).

9. Manntoifel I. Putin uziv Krym u zaruchnyky / Ingo Manntoifel // Deutsche Welle. – 2014. – 1 bereznia.

10. Nalyvaichenko V. (holova SBU): «Peremoha – tse myrne zhyttia» (Interviu informatsinomu ahenstvu «Ynterfaks–Ukrayna») (7 lypnia 2014 r.) // Pavlo Hai-Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2014\(07\)07.nalyvaichenko.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2014(07)07.nalyvaichenko.php).

11. O krizise na Ukraine (Sovet nachezopasnosti Rossii) [Plan dii po destabilizatsii Ukrainy i vkluchennia 12 ukrainskykh oblastei ta m.Kyieva do skladu Rosiiskoi Federatsii] (sichen 2014 r.) // Pavlo Hai-Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2014\(01\).plan_putina.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2014(01).plan_putina.php).

12. O prekrashhenii dejstvija soglashednij, kasajushhij prebyvanija Chernomorskogo flota Rossijskoj Federacii na territorii Ukrainy // Gosudarstvennaja Duma. Oficial'nyj sajt. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://asozd2.duma.gov.ru/main.nsf/%28SpravkaNew%29?OpenAgent&RN=484131-6&02>.

13. Plan zakhopleniia Rosiieiu Livoberezhnoi Ukrainy («Doklad reshenija na primenenie grupirovki vojsk «Sever» v special'noj operacii»; «Pojasnitel'naja zapiska k resheniju na primenenie grupirovki vojsk «Sever»; 8–9 aprelja 2015 g., Sankt–Peterburg, shtab Zapadnogo voennogo okruga) // Pavlo Hai-Nyzhnyk. Osobystyi sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2015\(04\)08.capture_plan.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc/2015(04)08.capture_plan.php).

14. Ukrainska pravda. – 2014. – 16 kvitnia.

15. UNA proponuie pozbavyty Krym avtonomnogo statusu, UNIAN. – 2012. – 14 veresnia.

16. Yanukovych znavsya, scho prosyv Putina vvesti viiska v Ukrainu // UNIAN. Informatsiine ahenstvo. – 2016. – 25 lystopada [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.unian.ua/politics/1645337-yanukovich-znavsya-scho-prosiv-putina-vvesti-viiska-v-ukrajinu.html>.

17. Dmitry Tymchuk. Osobysta storinka D. Tymchuka u sotsialni merezhi Facebook. Dopys vid 12 kvitnia 2014 r. // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.facebook.com/dmitry.tymchuk/posts/482118285250165>.

18. Igor Kabanenko. Osobysta storinka I. Kabanenka u sotsialni merezhi Facebook. Dopys vid 12 kvitnia 2014 r. // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.facebook.com/kabanenko.ihor/posts/10200773003047790>.

19. UkrNews24.com. – 2012. – 13 veresnia.

Hai-Nyzhnyk P. P., Doctor of Historical Sciences, Academician of the Ukrainian Academy of Sciences, Head of the Department of Historical Studies at the Research Institute of Ukrainian Studies (Ukraine, Kyiv), Hai-Nyzhnyk@ukr.net

Destruction and takeover: plans of the leadership of the Russian Federation on the split and destruction of the state of Ukraine (2014–2015)

Covered the secret plans of the state leadership of the Russian Federation to destabilize the political situation in Ukraine in order to split its territorial integrity and exclusion from its composition of the central-eastern regions by spreading collaboration-separatist movements led by the Kremlin special services and direct military intervention of Russian regular troops.

Keywords: hybrid war, Russian-Ukrainian war, Russian aggression, collaboration, separatism.

* * *

УДК 324+329]:327–025.12–04386(73)«2009/2017»

Курандо О. С.,

аспірант кафедри міжнародних відносин,
Одеський національний університет
ім. І. І. Мечникова (Україна, Одеса),
svkुरандо@gmail.com

ПАРТІЙНА ТА ВИБОРЧА ПОЛІТИКА ЯК ЧИННИК ЕВОЛЮЦІЇ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ АДМІНІСТРАЦІЇ БАРАКА ОБАМИ

Метою дослідження є виявлення ролі партійної та виборчої політики на зміну у зовнішньополітичній стратегії американських адміністрацій на прикладі президентства Барака Обами. У дослідженні були застосовані наступні методи: кейс-стаді, історичний, контент-аналіз.

Американці можуть підтримувати використання як воєнних, так і невоєнних інструментів «Великої стратегії» США. Демократи при Обамі були розділені по центральних питаннях зовнішньої політики США. Республіканці відійшли від чітко неоконсервативних засад й анти-терористи підсилює свої позиції. Завдяки цьому протягом свого першого терміну Обама домоглася значного внутрішнього успіху в зменшенні військової присутності й недопущенні нового залучення збройних сил за кордоном. Але другий термін був проведений з точки зору «Великої стратегії», принесеної президентом у жертову його амбітним внутрішнім реформам.

Ключові слова: партійна політика, виборча політика, «Велика стратегія», Барак Обама.

Відповідно до доктрини Обами, США багато в чому мали пристосовуватися й заощаджувати на міжнародному рівні, аби президент міг сфокусуватися на тому, щоб залишити якнайбільшу ліберальну внутрішню спадщину. Це спричинило цілеспрямовані коректування зовнішньої політики, коли президент вважав за необхідне, які в основному являли собою перехід від зброї до лестощів, зменшення військового значення й присутності та недопущення будь-якого серйозного залучення за кордоном. Президент Обама тримав прийняття остаточних стратегічних рішень у своїх руках, консулюючись із дуже вузьким внутрішнім колом радників Білого дому, сприйнятливих до його пріоритетів. У результаті парадоксом був високо-централізований процес прийняття рішень, у якому чіткі й внутрішньо погоджені зовнішньополітичні рішення в конкретних регіональних випадках часто свідомо затримувалися, щоб звести до мінімуму внутрішній політичний ризик.

Дослідження побудовано на оригінальних джерелах. Особливо треба відмітити фундаментальну працю відомого регіоналіста Оле Холсті, присвячену проблемі впливу суспільної думки на зовнішню політику США, а також матеріали дослідницьких центрів П'ю (Pew Research Center) та Геллап (Gallup). Разом з тим, у попередніх дослідженнях не приділено достатньо уваги аналізу внутрішніх чинників на зовнішню політику США у 2008–2016 рр. Отже, метою дослідження є виявлення ролі партійної та виборчої політики у зміні зовнішньополітичної стратегії американських адміністрацій на прикладі президентства Барака Обами. У дослідженні були застосовані наступні методи: кейс-стаді у якості основного, історичний, а також контент-аналіз як додаткові.

Хоча американська двопартійна система зосереджена головним чином навколо внутрішніх питань, вона впливає на «велику стратегію», й цей вплив діє декількома способами. По-перше, оскільки демократи й республіканці конкурують за виборну посаду, вони намагаються звернутися до виборців, щоб розділити опозицію й знайти виграшні питання, одночасно створюючи широкі власні коаліції. Це не менш вірно й для президентів та їхніх опонентів: дискусії по зовнішній політиці часто виявляються залученими в процес партійної конкуренції. По-друге, члени кожної політичної партії в цілому – серед широкої громадськості, Конгресу, груп інтересів та еліти – мають різні погляди щодо зовнішньої політики. Ми визначаємо еліти як невеликий відсоток з обох сторін, що приділяє пильну увагу міжнародним справам, виражає свої погляди публічно й має вплив на іншу, не-елітарну частину суспільства.

Ці переваги можуть формуватися конкретними матеріальними інтересами, ідеологічними переконаннями або їхньою комбінацією. Більше того, у кожної зі сторін існує розмаїття між різними фракціями або тенденціями, коли справа стосується міжнародних відносин, й сила цих численних тенденцій змінюється.

Суспільна думка з питань зовнішньої політики відрізняється залежно від партії; вона також відрізняється залежно від рівня уваги до даних питань. Великі дослідження, проведені політологами, зокрема, Оле Холсті, показують, що як суспільна думка, так й думка еліти в Сполучених Штатах можуть бути розділені. Перша частина підтримує «кооперативний» або «голубиний інтернаціоналізм», що відповідає таким цінностям як підтримка ООН, транснаціонального керування, мирної дипломатії, договорів про контроль над озброєннями, іноземній допомозі, гуманітарним цілям та ненасильницькому розв'язанню міжнародних конфліктів. Друга частина – «бойовий» або яструбиний інтернаціоналізм, підтримує витрати на оборону, приховані дії та використання сили за кордоном, включаючи удари, на випередження. Заповзятливі інтернаціоналісти підкреслюють можливості глобального миру й співробітництва за допомогою багатобічної координації; люті інтернаціоналісти бачать у світі небезпечне місце й вважають військову міць США центральною для запобігання погроз національній безпеці [1, с. 151–54, 130–161].

Американці можуть підтримувати використання як воєнних, так й невоєнних інструментів великої

стратегії США; деякі підтримують той або інший; деякі не підтримують ні того, ні іншого. Тих, хто підтримує всі інструменти, можна назвати *інтернаціоналістами*. Тих, хто не підтримує ніякі з них, можна назвати *ізоляціоністами*. Тих, хто підтримує тільки військові інструменти, *яструбами*. А тих, хто підтримує тільки невоєнні інструменти, *голубами*. Один зі способів задуматися про взаємини між партійною політикою й американською «Великою стратегією» протягом багатьох років – це враховувати сильні сторони й приналежність цих чотирьох основних течій у кожній партії.

Протягом останніх сорока років консерватори мали тенденцію бути яструбами, у той же час ліберали, як правило, були голубами. Ці тенденції, очевидно, є пов'язаними з внутрішніми політичними й глибоко вкоріненими філософськими переконаннями, які навряд чи зникнуть. У той же час, на думку Томаса Едсола, еліта обох партій має тенденцію до різних форм інтернаціоналізму, будь то яструбиний або голубиний, а громадськість є більш амбівалентною [2].

Республіканці традиційно є менш розділеними, аніж демократи з питань зовнішньої політики й військових питань. Яструби домінували в Республіканській партії, якимось справляючись з її ізоляціоністським крилом; партія, як правило, була об'єднана на базі інтернаціоналізму при кожному республіканському президенті після Дуайта Ейзенхауера. В 2003 р. вторгнення в Ірак й наступні розчарування порушили питання про те, як повинна виглядати консервативна зовнішня політика. Але республіканці в епоху Обами як і раніше були значно більше агресивні, ніж середньо статистичний американський виборець [3, с. 79]. Це одна із причин того, що такі кандидати, як Рон Пол й Пет Бьюкенен, не змогли наблизитися до забезпечення кандидатури в президії Республіканської партії. Але ще один тривалий період у вигнанні з Білого дому змусив республіканців серйозно обговорювати питання зовнішньої політики, й консервативні ізоляціоністи повернулися.

Демократи при Обамі по всій країні внутрішньо були розділені щодо центральних питань зовнішньої політики США, насамперед, відносно застосування сили. У травневому опитуванні дослідницького центру Pew (П'ю) 2011 р., наприклад, більшість демократів хотіли «якомога швидше вивести війська» з Афганістану; менше половини воліли тримати там війська, поки ситуація не стабілізувалася. Що стосується військових витрат, 51% демократів уважали, що Сполучені Штати як й раніше занадто багато витрачають на національну оборону; тільки 12% вважали, що це занадто мало, при цьому що останні 35% вважали існуючий рівень правильним. Стосовно питання, чи є «найкращим способом забезпечити мир через військову силу», Pew виявив, що демократи розділені приблизно порівну, причому 44% заявили, що згодні із цим твердженням. Такий же поділ пов'язаний з питанням про те, чи варто Сполученим Штатам завдати удару по Ірану, щоб запобігти отриманню ним ядерної зброї: 46% демократів заявили, що вони схвалять таку атаку. Щодо питання про удари дронів, то близько 64% демократів підтримували їхнє використання проти підозрюваних терористів. Явна більшість демократів виступала проти перспективи втручання США в Лівію й Сирію [4]. Отже, не можна сказати, що Демократична партія об'єднана, коли мова йде про різні міжнародні й військові проблеми.

Існувала значна опозиція з боку більш ліберального крила партії по цілому ряду зовнішньополітичних питань та питань безпеки в еру Обами.

Багато демократів воліли б у принципі ухилитися від ударів дронів, триматися подалі від Лівії й Сирії, вивести всі війська з Афганістану, закрити Гуантанамо, уникнути збройного конфлікту з Іраном, скоротити витрати США на оборону, уникнути подальших торговельних угод та зосередити увагу й ресурси на просуванні прогресивної внутрішньої політики. Проте переважна більшість демократів також заявляли, що вони схвалюють зовнішню політику США при Обамі. Почасти це пояснюється тим, що демократи добре сприймали обережність Обами при прийнятті конкретних рішень відносно зовнішньої політики й національної безпеки. Більше того, по широких питаннях, дійсно важливих для двох партій США, таких як правильна роль федерального уряду в економіці країни, ліберальні демократи були об'єднані в опозиції до консервативних республіканців.

Що стосується поглядів республіканців в епоху Обами, той настрої у складі партії й серед її представників у конгресі відійшов від чітко неоконсервативних засад. Анти-терористи явно підсилили позиції. Разом з тим, у цілому, строгі ізоляціоністи усе ще були меншиною республіканської партії. Консервативні республіканці, у тому числі республіканці Чайної партії, як і раніше були досить твердимі відносно широкого кола питань національної безпеки в порівнянні з демократами й незалежними.

Безсумнівно зросла фракція ізоляціоністів. Анти-російська традиція Республіканської партії виникла після розпаду Радянського Союзу й очолювалася такими політиками, як Бьюкенен та Рон Пол. При президентстві Обами до 2014 р. спостерігався поступовий ріст республіканського анти-інтервенціонізму. Син Рона Пола, сенатор Ренд Пол, був особливо ефективний у формулюванні й популяризації анти-інтервенціоністських проблем у рамках Республіканської партії й за її межами. Республіканці дійсно перейшли від міжнародної активності до внутрішніх фінансових та конституційних проблем, а консервативна база партії, як і широка громадськість, не була настроєна на гуманітарну інтервенцію. Проте, принципи анти-терористи Республіканської партії рекомендували набагато більше, ніж тактичне зрушення: вони закликали Сполучені Штати різко скоротити масштаби військових витрат, баз і міжнародних альянсів, успадкованих з минулого століття. Незалежно від того, чи обговорювалась американська політика щодо Китаю, Росії, витрати на оборону, терористів-джихадистів, безпілотні удари або іранську ядерну програму, основною причиною викликів безпеки США, на їх думку, був провокаційний і агресивний характер самої зовнішньої політики США. Проте, строгі анти-інтервенціоністи залишалися фракцією меншості навіть усередині Чайної партії.

По широкому колу питань республіканці як і раніше більше яструби, ніж середній американець. Республіканці набагато частіше, ніж демократи або незалежні, заявляли, що «кращий спосіб забезпечити мир – це військова сила». Тільки 17% республіканців вважали, що Сполучені Штати занадто багато витрачають на національну оборону; 45% вважали, що це занадто мало. 70–80% республіканців говорили,

що вони підтримають повітряні атаки США, але не дозволять Ірану створювати ядерну зброю. Аналогічний відсоток виборців з Республіканської партії підтримує безпілотні удари по підозрюваних терористах. Коли президент Обама прийняв рішення про збільшення військового потенціалу США в Афганістані в 2009 р., він одержав найдужчу підтримку з боку республіканців. Також переважна більшість республіканців підтримала авіаудари проти Ісламської Держави Ірак і Сирії у вересні 2014 р. [5].

Республіканські погляди Чайної партії на американську зовнішню політику особливо часто неправильно розуміють зовнішні спостерігачі. Рух «Чаювання» виник у 2009 р., насамперед в опозиції до внутрішнього порядку денного президента, з таких питань, як дефіцит витрат. Зовнішня політика ніколи не була головним завданням руху. Вважається, що прихильники «Чаювання» повинні бути ізоляціоністами; проте численні результати опитувань за ці роки демонструють, що члени Чайної партії насправді були більше схильні, аніж інші американці, підтримувати американські військові зобов'язання за кордоном. Наприклад, в 2011 р. центр Рев виявив, що з наступних трьох політичних угруповань (демократів, республіканців партії Чаю та інших республіканців), прихильники «Чаювання» найбільше протистояли скороченню витрат США на оборону, найбільше були схильні стверджувати, що кращий спосіб забезпечити мир – це військова сила [6]. Більшість республіканців Партії Чаю не була ізоляціоністами. Проте, вони запекло захищали національний суверенітет США та, як правило, неохоче ставилися до іноземної допомоги, ООН та гуманітарного втручання за рубежем. Ми знаходимо те ж сполучення зовнішньополітичних поглядів, розглядаючи заяви й голоси численних відомих на національному рівні лідерів «Чаювання», таких як сенатор Тед Круз. Інакше кажучи, більшість прихильників «Чаювання» не належала до «кооперативного» інтернаціоналізму. Це були просто тверді американські яструби.

Безумовно, специфічний настрої серед республіканців з питань зовнішньої політики змінився за останнє десятиліття. При Обамі Республіканська партія підтримувала війну з терором, але підтримка деяких видів військової інтервенції США на Близькому Сході значно вщухла. Багато американських консерваторів, як на елітарному, так і на загальному рівні, були стурбовані тим, що просування демократії й масштабні наземні втручання в арабському світі тільки сприяли радикальному ісламу. Події «Арабської весни» нічого не дали. Після досвіду минулого десятиліття в Іраку й Афганістані відчуття втоми навіть серед багатьох яструбів, привело до скепсису щодо можливостей США допомогти успішно змінити мусульманські суспільства в демократичному напрямку. Більше того, це почуття скептицизму превалювало з фокусом на внутрішні проблеми, включаючи фіскальні й конституційні проблеми. «Чаювання» стало прикладом цього фокусу. Консерватори Республіканської партії були єдині й енергійні в опозиції до внутрішнього порядку денного Обами. Переконавання в тому, що федеральний уряд витрачає занадто багато грошей, позначилося на підтримці Республіканської партії щодо численних міжнародних витрат.

У випадку із президентом Обамою, багато переконаних консерваторів уважали його загрозливим для традиційних американських форм обмеження уряду. Навіть якщо вони схвалювали якесь конкретне зовнішньополітичне рішення, прийняте Обамою, вони не довіряли йому. Ця відсутність довіри частково впливала з попередньої незгоди з ним по широкому колу інших питань й через сам стиль його керівництва як головнокомандуючого протягом перебування в Білому домі.

Отже, консерватори, у тому числі консерватори «Чаювання», як і раніше були більше схильні до ліберальних форм інтернаціоналізму, включаючи більш високі рівні витрат на оборону, надійний контр-тероризм і військову підтримку союзників США за рубежем. Ліберали частіше, ніж консерватори, віддавали перевагу кооперативній формі інтернаціоналізму, включаючи підтримку ООН, проектів в області гуманітарної політики й забезпечення багатосторонньої угоди з таких питань, як зміна клімату й контроль над озброєннями. Республіканці залишалися більш яструбиними, ніж демократи.

Іншим важливим чинником, що впливав на американську «Велику стратегію», була виборча політика. Вибори впливають на стратегію в тому розумінні, що нова адміністрація може вирішити додержуватися пріоритетів, що відрізняються від пріоритетів попередника. Навіть проміжні вибори в Конгресі можуть вплинути на американські зовнішньополітичні справи. Міжнародна політика не завжди є важливим питанням на президентських виборах у США. Проте, навіть якщо це не так, громадськість очікує, що президент, а також будь-який серйозний кандидат у президенти, будуть здатні продемонструвати компетенції й знання відносно таких питань. Крім того, часто трапляється, що зовнішня політика й проблеми національної безпеки дійсно відіграють роль у попередніх результатах виборів. Залежно від настрою виборців, мінливі виборці можуть винагороджувати за прояв сильного міжнародного лідерства або за те, що країна не вступила у війну.

Загальний міф, що стосується виборчої політики США, полягає в тому, що президенти вдають до війни за рубежом, щоб відволікти увагу від внутрішніх проблем й допомогти виграти переобрання. Існує дуже мало історичних або емпіричних даних, що підтверджують такі теорії. Президенти, як правило, ухиляються від застосування сили на міжнародному рівні, коли вони виходять на переобрання. Участь США в тривалому військовому тупику за кордоном, як правило, приводить до того, що будь-яка партія й діючий президент йдуть у відставку. За минуле століття не було ні одного випадку, коли кандидат у президенти США використовував у мирний час платформу, що закликала до війни, й переміг би при цьому.

У 2008 р. невдоволення президентом Бушем й війною в Іраку відкрило двері для широкої публіки, щоб почути аргументи на користь зовнішньої політики й національної безпеки від юного сенатора з Іллінойсу Барака Обама. У демократичних президентських праймеріз в 2008 р. Обама домогся підтримки більшої частини делегатів через його чітку давню позицію проти війни в Іраку. Проте, не було ніякої гарантії, що всеосяжна антивоєнна

позиція обов'язково буде мати таку ж привабливість для голосування виборців. Кампанія Обама розуміла цю дилему, створюючи зовнішньополітичну платформу, що містила в собі обіцянку більш агресивно боротися з «Аль-Каїдою» та «Талібаном» в Афганістані й «виходу з Іраку».

Зрештою, ті виборці, які були найбільше стурбовані Іраком, проголосували за Обама. Однак опитування також показали, що виборцям легше було представити Маккейна головнокомандувачем, ніж Обама. Таким чином, у цілому міжнародні питання не дали вирішальної переваги жодному з кандидатів. Найбільшим фактором, що спрацював на користь Обама, була просто непопулярність президента Буша у 2008 р. Більшість виборців не схвалювала діючого президента й була готова перегорнути сторінку. Остаточний результат виборів являв собою шанс для Обама й демократів управляти як усередині, так і в зовнішній політиці, контролюючи і Білий дім, і Конгрес [7].

Питання контр-тероризму виявилось зенацька тернистим для нового президента. По широкому колу складних політичних завдань, пов'язаних з наглядом, прицілюванням, затримкою й допитом підозрюваних терористів, Білий дім Обама часто був у обороні, критикував республіканців, але відступав від попередніх зобов'язань і розчаровував ліберальних, антивоєнних прихильників Обама. Ряд спроб терористичних атак у США, у тому числі успішній у Форт-Худі, штат Техас, лише підкреслював значимість проблеми поряд з потенційною слабкістю Обама. Коли адміністрація спробувала закрити Гуантанамо і провести цивільний процес у Нью-Йорку для натхненника терактів 9/11 Халіда Шейха Мохаммеда, навіть багато демократів збунтувалися. Отже, новий президент залишався уразливим для критики республіканців і всіх незгодних з демократами у питаннях боротьби з тероризмом.

Обама представив свою осінню стратегію 2009 р. в Афганістані під потужним перехресним тиском. З одного боку, йому потрібно було продемонструвати міцність, подолати критику Республіканської партії й зберегти свою кампанію, щоб зосередитися на Афганістані. З іншого боку, президентові необхідно було заспокоїти антивоєнних демократів, захистити внутрішні пріоритети, такі як реформа охорони здоров'я, й не дати афганському конфлікту стати його власною версією В'єтнаму. У грудні приблизно 33 000 додаткових американських військ були відправлені в Афганістан. У той же час Обама оголосив, що зазначені війська почнуть виходити з конфлікту в липні 2011 р. Стратегічно це було помилкою: якщо таліби знали, коли американські війська підуть, вони могли просто дочекатися їхнього виходу. Однак у внутрішньополітичному плані Обама вважав, що це корисним. Оголошення про введення військ допомогло запобігти критиці з боку республіканців в 2009–2010 рр., у той час як заява про терміни виходу Америки допомогло переконати антивоєнних демократів у тім, що військова участь в Афганістані не буде тривати нескінченно. Як сказав президент сенатору Ліндсі Грему: «Я не можу втратити всю Демократичну партію. І люди не хочуть чути, що ми будемо там десять років» [2].

Успішний американський наліт на секретну базу Усами бен Ладена в Абботтабаді, Пакистан, 2 травня 2011 р., надзвичайно вплинув на зовнішню політику США. Президент Обама заслужив визнання за те, що він підписав цю сміливу, продуману акцію. Вплив цього на вибори був дійсно значним. Рейс в Абботтабад не тільки став центральним елементом переобрання президента; подія також дозволила йому стверджувати, що з остаточним зникненням бен Ладена прийшов час покласти кінець війнам Америки й повернутися додому. 22 червня 2011 р. Обама оголосив про початок виводу американських військ з Афганістану. Заявляючи, що «хвиля війни відходить», він уточнив, що під кінець року Сполучені Штати виведуть 10 000 військовослужбовців, а ще 23 000 до вересня 2012 р. [8].

Швидкість і масштаби запланованого виводу військ важко виправдати у військовому відношенні. Якщо американські сили в Афганістані мали життєво важливе значення для зусиль США по боротьбі з тероризмом, як неодноразово говорив президент, то був вагомий аргумент проти виводу цих сил у такій великій кількості в середині бойового сезону 2012 р. Але внутрішньополітичні міркування суперечили військовим. Білий дім був настроєний на те, щоб війська США були на шляху додому задовго до переобрання президента. Більше того, до 2011 р. американська суспільна думка зміщається проти афганської війни. Переважна більшість демократів і незалежних погодилися з тим, що запланований вивід військ з Афганістану відбувається або в правильному темпі, або недостатньо швидко. Навіть традиційно яструбині республіканці усе більше й більше зіштовхувалися із цим питанням. Білий дім більше не почував себе уразливим для критики Республіканської партії як по контр-тероризму, так і по Афганістану; якщо республіканці хотіли сперечатися про більш розширену бойову присутність США в цій країні, це принесло б користь президентові.

Оскільки Обама готувався до інтенсивної виборчої кампанії, йому було важливо, що президентські праймерізи Республіканської партії виявили як масштаби, так і межі програми зовнішньої політики цієї партії. Кандидати, що користувалися популярністю в Партії Чаю, включаючи Мішель Бахманн і Ріка Перрі, були повні глибокого скептицизму відносно державного будівництва США в Лівії й Афганістані. Лібертаріанський представник Рон Пол говорив про велику стратегію строгого невтручання [9].

Але майже 90% первинних виборців з Республіканської партії подали свої бюлетені за трьох кандидатів – колишнього держсекретаря штату Массачусетс Мітта Ромні, спікера верхньої палати Ньюта Гінгріча й колишнього сенатора з Пенсільванії Ріка Санторума, що критикував Обаму по іранській ядерній програмі, контртероризму, китайсько-американським відносинах, керуванню альянсами, військовим витратам і міжнародному лідерству США.

Міжнародні відносини не були головною турботою більшості виборців на президентських виборах 2012 р., але, оскільки такі питання мали значення, вони працювали на користь Обама. Більшість опитувань протягом осінньої кампанії продемонструвала перевагу президента перед Ромні з питань зовнішньої політики.

Це відбулося не через слабкість Ромні; він запропонував виборцям основну версію республіканського інтернаціоналізму, критично настроєну й більше агресивну, чим в Обама, але навряд чи екстремальну. Основні умови 2012 р. просто не грали на користь кандидатури від Республіканської партії. Діючий президент, що полював за Усамою бен Ладеном і був у гармонії з настроями публіки відносно військових втручань США за рубежом, був непереможний, й це знали республіканські стратеги.

Єдиною драматичною зовнішньополітичною подією, що повинна була відбутися під час кампанії 2012 р., був терористичний напад 11 вересня на дипломатичну місію США в Бенгазі, Лівія, у результаті якої загинуло кілька американців, включаючи посла США в цій країні. Ця атака й інші подібні їй, схоже, виступали проти переобрання Обама, стверджуючи, що «Аль-Каїда перемагає». Але з якоїсь причини ця проблема не вплинула на незалежних. Ті, хто вагається, як правило, віддають діючим президентам перевагу, якщо тільки вони не переконані, що це катастрофічно. Убивство бен Ладена дало президентові Обама винятково переконливий захист від обвинувачень у слабості. У той же час для тих виборців, які були найбільше стурбовані зовнішньою політикою, прагнення уникнути іншої війни здавалося першорядним. Команда Ромні зрозуміла цю електоральну динаміку, і в такі ключові моменти, як третя телевізійна дискусія з Обамою, вирішила підкреслити обережність Ромні. Консерватори були засмучені цим рішенням, як і явним небажанням багатьох елітних засобів масової інформації серйозно ставитися до проблеми Бенгазі. Проте, навіть якщо Ромні якимось чином завдав удару по президенту з приводу Бенгазі, є дуже мало доказів того, що це змінило остаточний результат виборів. Незалежні виборці дали Обама кредит довіри за те, що Сполучені Штати вийшли з ескалації військових місій і завершили полювання на бен Ладена. Широка громадськість не була налаштована почути критичні аргументи по зовнішній політиці в 2012 р. Її увага була зосереджена на проблемах внутрішньої економіки. Республіканці сподівалися, що народне несхвалення рішення президента по економічних питаннях перемаже, але в підсумку Обама виграв.

Друга інавгураційна промова Обама визначила основні пріоритети. Представляючи радикальний аргумент на користь ліберального глумлення американського віровчення, президент закликав до «колективних дій», «турботи про уразливих» і «правил забезпечення чесної гри» в «сучасній економіці», наполягаючи на тому, що «коли часи міняються, повинні мінятися й ми» [10]. Міжнародним відносинам було приділено мало уваги. Водночас Обама реорганізував свою команду по зовнішній політиці й призначив лоялістів, на найважливіші посади: сенатора Джона Керрі держсекретарем, сенатора-республіканець Чака Хейгела міністром оборони й колишню пані посла в ООН Сьюзан Райс радницею з національної безпеки. Експерти відзначають, що призначення Хейгела, республіканця із зовнішньополітичними поглядами, дуже схожими на Обаму, було особливо важливим, оскільки його роль полягала у спостереженні за військовими витратами, що скорочувалися. Це був перший випадок, коли

президент-демократ призначив республіканця, який допоміг забезпечити двопартійну підтримку зменшення американської військової присутності за рубежом.

Висновки. Таким чином, протягом свого першого терміну перебування на посаді Барак Обама домогся значного внутрішнього успіху в переході від зброї до лестоців, зменшення військового значення й присутності та недопущення будь-якого серйозного залучення збройних сил за кордоном. Демократи в значній мірі підтримували його, навіть коли в них були сумніви щодо деяких його рішень стосовно використання сили за рубежом. Республіканці критикували його, але все ж погоджувалися. Обама перетворив зовнішню політику на гасло задля виборчих переваг для власної партії. У другий термін президентства він використовував національну безпеку для подальшого здійснення всеосяжної грандіозної стратегії міжнародного скорочення з метою збереження й розширення внутрішньої спадщини. Але саме тут, попри наявність низки сприятливих чинників, відзнався поразки. Особливо це стало ясно після перемоги Дональда Трампа, який поставив за мету якнайшвидше скасувати всі реформи, проведені його попередником. Виявлення причин цього феномену має послугувати темою подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Holsti Ole. Public Opinion and American Foreign Policy // Ann Arbor: Univ. of Michigan Press, 2004. – 378 p.
2. Edsall, Thomas. The future of the Obama coalition // New York Times, November 27, 2011.
3. Pew Research Center, 2012. American Values Survey.
4. Pew Research Center, 2011. American Values Survey. – 282 p.
5. Jones, Jeffrey. Americans divided in views of US defense spending, Gallup, February 21, 2013.
6. Pew Research Center, Strong on defense and Israel, tough on China: Tea Party and foreign policy, October 7, 2011.
7. Saad, Lydia. Americans still prefer Republicans for combating terrorism, Gallup, September 11, 2009.
8. Obama, Barack. Remarks by the President on the way forward in Afghanistan, June 22, 2011.
9. Lindsey, James. // Campaign 2012 roundup: Is foreign policy a problem for Ron Paul? / Council on foreign relations, November 28, 2011.
10. Barack Obama Victory Speech 2012 Election. <https://www.popsugar.com>

Kurando O. S., postgraduate student, Department of International Relations, Odessa Mechnikov National University (Ukraine, Odesa), svkurando@gmail.com

Party and electoral policy as a factor of foreign policy strategy evolution of Barack Obama's administration

The aim of the research is to identify the role of party and electoral policy to the changes in the foreign policy strategy of the American administrations on the example of Barack Obama's presidency. The following methods were used in the research: case study, historical, content analysis.

Americans can support the use of both the military and non-military tools of the «big strategy» of the United States. Democrats under Obama were divided on the central issues of the foreign policy of the USA. Republicans have shifted from clearly neoconservative principles and anti-terrorists have strengthened their positions. Due to this during his first term, Obama has achieved significant domestic success in reducing the military presence and preventing a new engagement abroad. But the second term was defeated in terms of the «big strategy» presented by the president as a victim of his ambitious domestic reforms.

Keywords: party policy, electoral policy, «big strategy», Barack Obama.

* * *

УДК 321:316

Лада О. В.,

кандидат історичних наук, викладач кафедри політології, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Україна, Переяслав-Хмельницький), oleksandr.lada88@gmail.com

Трендовість¹ державних перетворень у Польщі у постсоціалістичний період кінця ХХ – початку ХХІ ст.: політичний ракурс проблеми

Автором у статті, на підставі аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури, розглянуто суспільно-політичні трансформації в Республіці Польща у постсоціалістичний період кінця ХХ – початку ХХІ ст. Виокремлено головні тренди як фактори структурних перетворень Польщі та побудови її європейського типу. Науковцем, на підставі отриманих результатів, зроблено висновок про те, що головним й рушійним трендом трансформацій республіки, означеного періоду, стала політична зрілість польських лідерів-реформаторів та їх готовність до структурних оновлень країни. А також, людиноцентристськість урядових програм, відображених у ліберально-демократичних реформах, серед яких чільне місце відведено адміністративно-територіальній (самоврядній), медичній, пенсійній та освітній.

Ключові слова: трансформація, тренд, тенденція, реформа, перетворення, «політичний феномен», «шокова терапія», макроекономічна стабілізація, мікроекономічна лібералізація.

Вже чверть століття Україна є незалежною, однак і до сьогодні вона не має успішної концепції свого розвитку. Відхід від радянської моделі державотворення залишив в умовах молоді країни свої найнегативніші елементи – бюрократизацію державної структури із властивими їй надбудовами та всеохоплюючу корупцію, а також прірву між командною та ліберальною економіками. Усі ці фактори проявилися економічним відставанням країни від провідного світу та анексією Криму й окупацією Донбасу північно-східним сусідом Російською Федерацією. Через те, досвід успішних країн у проведенні державних перетворень є надзвичайно важливим, а тому трансформація Республіки Польща у постсоціалістичний період кінця ХХ – на початку ХХІ ст., у розрізі означеної проблеми, є досить актуальною.

Аналіз останніх публікацій з обраної теми свідчить про її актуальність в умовах сьогодення. Так, до питання реформ у Польщі у постсоціалістичний період ХХ – початку ХХІ ст. звертались такі вітчизняні науковці: А. Василюк, Л. Гриневич, Б. Зайчук, Е. Лібанова, Е. Лодзинська, О. Ляшенко, Б. Надточій, Т. Новікова, В. Пасічник, К. Савина, В. Скуратівський, Ф. Шльосек та ін. Серед зарубіжних дослідників слід виділити Н. Барру, Ж. Дюрозеля, М. Мареско, В. Мосейка, А. Новікову, Д. Нормана, Ф. Тоді та ін.

Мета статті – у політичному ракурсі дослідити трендовість реформ у Польщі у постсоціалістичний період кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Республіка Польща була однією з перших країн в Центральній-Східній Європі, де були впроваджені радикальні реформи першою, де відбулися позитивні результати застосування «шокової терапії» [1]. Наприкінці 1980-х рр. ситуація в Польщі була досить складною і загрожувала загальним економічним колапсом. Проте уміле застосування структурних,

¹ Тренд (статистика) — загальна тенденція при різнонаправленому русі, визначена загальною спрямованістю змін показників у часовому просторі.